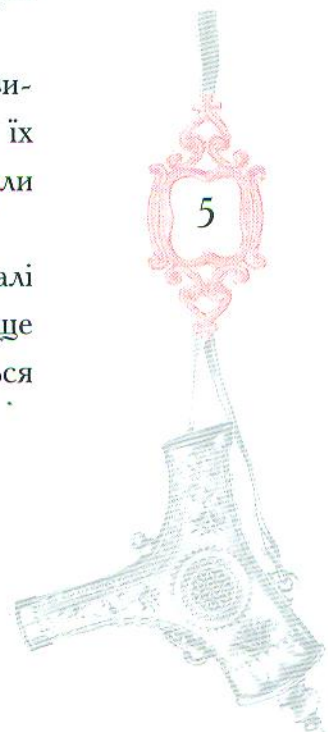

— **А** повернися-но, сину! Ото кумедний ти який! Що це на вас за попівські підрясники? І отак усі ходять в академії? — Такими словами зустрів старий Бульба двох синів своїх, що вчилися в київській бурсі і приїхали додому до батька.

Сини його тільки-но злізли з коней. Це були два дужі молодці, що дивилися ще спідлоба, як недавно випущені семінаристи. Міцні, здорові обличчя їх були вкриті першим пухом волосся, якого ще не торкалась бритва. Вони були дуже збентежені таким вітанням батька й стояли нерухомо, потупивши очі.

— Стійте, стійте! Дайте мені роздивитися вас гарненько, — казав далі він, обертаючи їх, — які ж довгі на вас свитки! Оце свитки! Таких свиток ще й на світі не було. А побіжи-но котрийсь із вас! Я подивлюся, чи не гупнеться він на землю, заплутавшись у полах.

— Не смійся, не смійся, батьку! — сказав нарешті старший із них.

— Дивись ти, який пишній! А чого ж би й не сміятися?

— Та так, хоч ти мені й батько, а як будеш сміятися, то, їй-богу, одлупцюю.

— Ах ти, сякий-такий сину! Як, батька?.. — спитав Тарас Бульба, відступивши з дива на кілька кроків.

— Та хоч і батька. За кривду не подивлюся й не поступлюся ні перед ким.

— Як же ти хочеш зо мною битися? Хіба навкулачки?

— Та вже як доведеться.

— Ну, давай навкулачки! — казав Бульба, засукавши рукави, — подивлюся я, що за умілець ти в кулаці!

І батько з сином, замість привітання після давньої розлуки, почали садити один одному стусани і в боки, і в поперек, і в груди, то відступаючи і оглядаючись, то знов наступаючи.

— Дивіться, добрі люди: здурів старий! Зовсім з'їхав з глузду! — казала бліда, худорлява й добра мати їх, що стояла коло порога і не встигла ще обняти найдорожчих дітей своїх. — Діти приїхали додому, більше року їх не бачили, а він задумав не знати що: навкулачки битися!

— Та він славно б'ється! — мовив Бульба, спинившись, — Їй-богу, добре! — говорив він далі, трохи оправляючись: — Так, що хоч би й не пробувати. Добрий буде козак! Ну, здоров, синку! Почоломкаємось! — І батько з сином стали цілуватися. — Добре, синку! Ось так лупцюй кожного, як мене стусав. Нікому не спускай! А все-таки на тобі кумедне вбрання, що це за мотузка висить? А ти, бельбасе, чого стоїш і руки опустив? — звернувся до молодшого. — Чого ж ти, собачий сину, не відлупцюєш мене?

— Ото ще вигадав! — казала мати, обіймаючи тимчасом молодшого. — І спаде ж на думку отаке, щоб дитина рідна біла батька. Та чи й до того тепер: дитя молоде, проїхало таку путь, стомилося... (це дитя мало двадцять з чимось років і рівно сажень зросту), йому б тепер треба відпочити та попоїсти чого-небудь, а він примушує його битися!

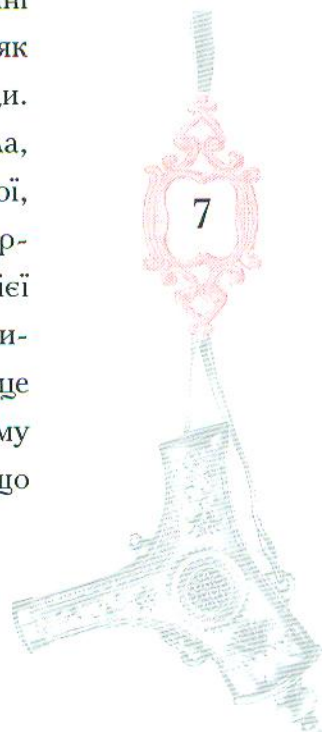
— Е, та ти мазунчик, як я бачу! — казав Бульба. — Не слухай, синку, матері: вона баба. Вона нічого не знає. Які вам пестоці? Ваші пестоці — чисте поле та добрий кінь; ось ваші пестоці! А бачите ось цю шаблю? Ось ваша мати! То все дурниці, чим набивають голови ваші: і академія, і всі ті книжки, букварі та філософія, все це казна-що — я плював на все це!.. — Тут Бульба додав таке слово, яке не вживається в друку. — А от, краще, я вас на тому ж

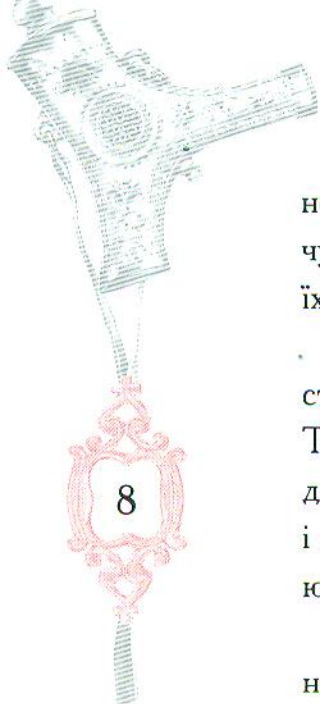
таки тижні виряджу на Запорозжя. От де наука, то наука! Там вам школа; там тільки наберетесь розуму.

— І всього тільки тиждень бути їм дома? — говорила жалісно, зі слізьми на очах, худорлява старенька мати: — І погуляти їм, бідним, не вдасться, не вдасться й дому рідного побачити, і мені не вдасться надивитися на них!

— Годі, годі заводити, стара! Козак не на те, щоб морочитися з бабами. Ти б сховала їх обох собі під спідницю та й сиділа б на них, як на курячих яйцях. Іди, йди, та став нам мерщій на стіл усе, що є. Не треба пампушок, медівників, маківників та інших пундиків; неси нам цілого барана, козу давай, меди сорокалітні! Та горілки більше, не з вигадками горілки, з родзинками й усякими витребеньками, а чистої, оковитої горілки, щоб грала й шипіла, як скажена.

Бульба повів синів своїх у світлицю, звідки швидко вибігли дві гарні дівчини в червоному намисті, служниці, що прибирали кімнати. Вони, як видно, злякалися приїзду паничів, що не любили попускати нікому, або ж просто хотіли додержати свого жіночого звичаю: скрикнути й кинутися прожогом, побачивши чоловіка, і потім довго затулятися з великого сорому рукавом. Світлиця була прибрана на смак того часу, про який живі натяки zostалися тільки в піснях та в народних думках, що їх уже не співають більше на Україні бородаті сліпі старці в супроводі тихого бринькання бандури перед народом, що обступав їх; на смак того бойового важкого часу, коли почали розіграватись сутички й битви на Україні за унію. Все було чисте, вимазане кольоровою глиною. На стінах — шаблі, нагайки, сітки на птахів, неводи й рушниці, хитро опрацьований ріг для пороху, золота уздечка на коня і пута зі срібними бляхами. Вікна у світлиці були маленькі, з круглими тьмяними шибками, які трапляються нині тільки по старовинних церквах, крізь які інакше не можна було дивитись, як трохи піднявши насувну шибку. Навкруги вікон і дверей були червоні обводи. На полицях по кутках стояли глеки, сулії й пляшки із зеленого й синього скла, різьблені срібні кубки, позолочені чарки всякої роботи: венеційської, турецької, черкеської, занесені у світлицю Бульби всякими шляхами через треті й четверті руки, що було зазвичай у ті молодецькі часи. Берестові лави кругом усієї кімнати; величезний стіл під образами на покутті; широка піч із запічками, приступками й виступами, викладена кольоровими строкатими кахлями — все це було дуже знайоме нашим двом молодцям, що приходили кожного року додому на канікулярний час, приходили тому, що не було ще в них коней, і тому, що

не було звичаю дозволяти школярам їздити верхи. У них були тільки довгі чуби, за які міг наскубти їх усякий козак, що носив зброю. Вже як випускали їх, Бульба послав їм з табуна свого пару молодих жеребців.

Бульба з нагоди приїзду синів звелів скликати всіх сотників і всю полкову старшину, хто тільки був на місці; і коли прийшли двоє з них та осавул Дмитро Товкач, старий його товариш, він їм зразу ж показав синів, кажучи: “Ось дивіться, які молодці! На Січ їх незабаром пошлю”. Гості привітали й Бульбу, і обох юнаків і сказали їм, що добре діло роблять і що нема кращої науки для юнака, як Запорозька Січ.

— Ну ж, пани-браття, сідай усяк, де кому краще, до столу. Ну, синки! насамперед, вип’ємо горілки! — так говорив Бульба: — Боже благослови! Будьте здорові, синки: і ти, Остапе, і ти, Андрію! Дай же, Боже, щоб вам на війні завжди щастило! Щоб бусурменів били, і турків би били, і татарву били б; коли й ляхи почнуть щось проти віри нашої чинити, то й ляхів би били. Ну, підставляй свою чарку; що, добра горілка? А як по-латинському горілка? Тож-то, синку, дурні були латинці: вони й не знали, чи є на світі горілка. Як, пак, того звали, що латинські вірші писав? Я грамоти тямлю не дуже, а тому й не знаю! Горацій, чи що?

“Ач, який батько, — подумав про себе старший син, Остап, — усе, старий собака, знає, а ще й прикидається”.

— Я гадаю, архімандрит не давав вам і понюхати горілки, — провадив далі Тарас. — А признайтеся, синки, дуже шмагали вас березиною та свіжим вишником по спині і по всьому, що є в козака? А може, як ви поробилися вже занадто розумні, то, може, і канчуками парили? Мабуть, не тільки по суботах, а діставалось і в середу, і в четверги?

— Нема чого, батьку, згадувати, що було, — відповів спокійно Остап, — що було, те загуло!

— Нехай тепер спробує! — сказав Андрій. — Нехай тепер хто-небудь тільки зачепить. Ось нехай тільки навернеться тепер яка-небудь татарва, знатиме вона, що то за штука козацька шабля!

— Добре, синку! Йй-богу, добре! Та коли на те пішло, то і я з вами їду! Йй-богу, їду! Якого дідька мені тут ждати? Щоб я став гречкосієм, домоводом, доглядати овець та свиней, та бабитися з жінкою? Та хай пропаде вона: я козак, не хочу! То що з того, що нема війни? Я так поїду з вами на Запорожжя, погуляти, йй-богу, їду! — І старий Бульба помалу гарячився, гарячився,